

Översynen av kyrkans böcker, Kyrkomötet 2001.

Sammanfattning:

Just nu (2001) pågår en översyn av några av Svenska kyrkans gudstjänstböcker: kyrkohandboken, evangelieboken och bönboken. Förslag har arbetats fram och skickats ut på remiss. På Kyrkostyrelsens uppdrag har en sammanställning av remissvaren gjorts som presenterades under Kyrkomötet i september.

I uppdraget för kyrkohandbokens musikdel ingick även att ta fram kompletterande gudstjänstmusik med enkel, folklig och glad karaktär. På många håll i landet pågår intensivt arbete med nya mässor i olika genrer. Kyrkohandboksgruppen menar att det inte är rimligt att välja ut några enstaka av dessa att lägga in i kyrkohandboken, utan att det ska finnas en större frihet att använda material som tas fram lokalt.

I en motion till Kyrkomötet begärs att uppdraget att ta fram kompletterande gudstjänstmusik med enkel, folklig och glad karaktär inte ska vara avslutat i och med att kyrkohandboksarbetet är avslutat, utan att Kyrkostyrelsen måste välja ett annat sätt att fullgöra uppdraget. Kyrkomötet biföll motionen.

Nedan hittar du en av motionerna som föranlett beslutet, gudstjänstutskottets betänkande samt läronämndens yttrande.

Motion till Kyrkomötet 2001:107 av Gunnar Prytz om kompletterande mässmusik

Kyrkomötet



KMot 2001:107

Om kompletterande mässmusik med enkel, folklig och glad karaktär, med anledning av KsSkr 2001:3 Redogörelse för Kyrkostyrelsens behandling av Kyrkomötets och SFRV:s ombudsmötes ärenden

I Kyrkostyrelsens skrivelse 2001:3 (Redogörelse för Kyrkostyrelsens behandling av Kyrkomötets och SFRV:s ombudsmötes ärenden) behandlas på sid. 18-19 Oskr 1993:501 med OG 1993:501 Gudstjänsten. Kyrkostyrelsen konstaterar inledningsvis att "Ombudsmötet har begärt att SFRV:s styrelse inom ramen för det liturgiska förnyelsearbetet påbörjar framtagandet av kompletterande mässmusik med enkel, folklig och glad karaktär". Utan att vidare behandla detta ämne konstaterar man avslutningsvis att "I övriga delar är skrivelsen, såsom framgick redan av KsSkr 2000:4, slutbehandlad".

Huruvida detta skall tolkas som att skrivelsen är slutbehandlad ifråga om ovan nämnda "kompletterande mässmusik med enkel, folklig och glad karaktär" är för mig oklart.

Ämnet väcktes vid 1993 års ombudsmöte i en motion, OMot 1993:516, där Tomas Forsner hemställde att ombudsmötet skulle begära att ett arbete påbörjades med en kompletterande serie mässmusik med "en enkel, folklig och glad karaktär". Gudstjänstutskottet beredde frågan i betänkande OG 1993:501, Gudstjänsten. I detta betänkande vid 1993 års ombudsmöte kunde gudstjänstutskottet konstatera, att Nämnden för gudstjänstliv och evangelisation, senare Församlingarnämnden, i sin serie med förslag till tillägg till kyrkohandboken redan publicerat förslag till alternativ gudstjänstmusik komponerad under senare tid. Särskilt nämnde utskottet det omfattande musikmaterial som finns utgivet i det av Församlingarnämnden publicerade förslaget *Tillägg till Den svenska kyrkohandboken III-IV, Temamässor/ temagudstjänster och särskilda gudstjänster, Mitt i församlingen* 1993:4.

Utskottet redogjorde i sitt betänkande OG 1993:501 även för hur frågan om en förnyelse av gudstjänstmusiken varit uppe i flera olika kyrko- och ombudsmöten. I betänkandet lyftes fram behandlingen i 1990 års kyrkomöte och i 1991 års ombudsmöte. I samband med beredningen av frågan i 1991 års ombudsmöte yttrade sig läronämnden, Ln 1991:502, och hade ur läromässig synpunkt ingen invändning mot en mångsidigare utveckling av den liturgiska musiken. Gudstjänstutskottet instämde i detta och underströk vikten av ett fortsatt arbete med alternativ gudstjänstmusik för användning i huvudgudstjänsten.

Vid 1993 års ombudsmöte ställde sig gudstjänstutskottets ledamöter positiva till Tomas Forsners hemställan. Utskottet uttryckte också att tillståndsförfarandet för att kunna använda nyare gudstjänstmusik borde kunna förenklas. Utskottet tolkade motionärens förslag som att ett arbete borde påbörjas med att få fram förslag till flera alternativa serier med gudstjänstmusik. Motionären hade i sin hemställan valt formuleringen "en kompletterande serie till måltidens musik". Denna begäran valde utskottet att utvidga.

Utskottet önskade, "att Stiftelsestyrelsen låter påbörja ett bredare arbete som kan resultera i ett rikare material med flera serier av den karaktär som motionären angivit". Detta blev också ombudsmötets beslut.

Redan samma höst tog Församlingsnämnden de första stegen för att verkställa ombudsmötets beslut. Till en överläggning i Göteborg inbjöds ett antal kompositörer som tillsammans med Församlingsnämndens handläggare överlade om hur ett arbete av detta slag skulle läggas upp. Arbetet med frågan har sedan dess fortsatt. Församlingsnämndens handläggare har t.ex. gått igenom all nyskriven mässmusik som publicerats eller sänts in till Församlingsnämnden. Närmare 100 fullständiga mässor finns med i detta material.

Arbetet med denna förnyelse av gudstjänstmusiken har kontinuerligt redovisats i Församlingsnämndens verksamhetsberättelser till ombudsmötet.

Arbetet med en förnyelse av gudstjänstmusiken och uppdraget att ta fram en kompletterande mässmusik med enkel, folklig och glad karaktär blev senare en del av kyrkohandboksgruppens arbete. Inom kyrkohandboksgruppen kom musikdelen att utgöra en särskild arbetsenhet.

När kyrkohandboksgruppen nu har lagt fram sitt förslag till "varsam revision" av kyrkohandboken kan man konstatera att Kyrkomötets beslut om framttagande av en svensk folkmässa inte har åtgärdats. Man har åtagit sig ett uppdrag, men ej velat fullgöra det. Detta är synnerligen anmärkningsvärt!

Varken de "musikaliska experterna" eller handboksgruppen har ansett sig kunna ge plats åt mer folklig musik. Denna grundhållning försvaras med mycket svaga argument. Man hävdar t.ex. att det finns så mycket av sådan musik i annat material att man inte behöver ta med det i handboken.

I stället för att fullgöra sitt uppdrag har man ägnat tid och krafter uteslutande åt den gregorianska musiken och med målsättningen att man skall kunna sjunga/recitera hela gudstjänsten (alla böner och texter). En synnerligen exkluderande gudstjänstform! De folkliga mässorna har man däremot inte velat ge plats. Man ser dem mer som tillfälliga företeelser som man inte skall sanktionera i ett handbokssammanhang. Mot detta finns mycket att invända!

Min slutsats blir att Kyrkostyrelsen ännu inte har slutbehandlat Oskr 1993:501 med OG 1993:501 Gudstjänsten.

Mot bakgrund av det ovan anförda hemställer jag att Kyrkomötet beslutar

att som sin mening ge Kyrkostyrelsen till känna att Oskr 1993:501 med OG 1993:501 Gudstjänsten ej kan anses slutbehandlad i fråga om framtagandet av kompletterande gudstjänstmusik med enkel, folklig och glad karaktär.

Vänersborg den 22 april 2001

Gunnar Prytz

Gudstjänstutskottets betänkande

2001:4

Översynen av kyrkans böcker

Kyrkomötet



G 2001:4

I detta betänkande behandlas tre motioner som alla berör det pågående arbetet med översynen av kyrkans böcker. Det handlar dels om förslagets innehåll, dels om tiden för och uppläggnings av remissarbetet.

Motionerna

I motion 2001:27 av Erna Arhag, om utökad tid för arbete med handboks- och evangelieboksförslag, hemställs

att Kyrkomötet beslutar att begära att Kyrkostyrelsen förlänger tidsplanen med ett år vilket innebär att remissarbetet kan pågå till och med 2002.

I motion 2001:85 av Glenn Håkansson m.fl., om Kyrkomötets behandling av förslag till revidering av kyrkans böcker, föreslås

att Kyrkomötet beslutar att ge Kyrkostyrelsen till känna vad i motionen anförts om tidpunkt för behandling av kyrkans böcker.

I motion 2001:107 av Gunnar Prytz, om kompletterande mässmusik, hemställs

att Kyrkomötet beslutar att som sin mening ge Kyrkostyrelsen till känna att Oskr 1993:501 med OG 1993:501 Gudstjänsten ej kan anses slutbehandlad i fråga om framttagandet av kompletterande gudstjänstmusik med enkel, folklig och glad karaktär.

Erna Arhag framhåller i motion 27 det önskvärda i att remissarbetet präglas av en bred förankring och ett stort antal genomtänkta remissvar. Eftersom ett process-inriktat remissarbete startats i stift och församlingar och materialet är omfattande med många förslag till genomgripande förändringar, krävs tillräcklig tid för reflektion och eftertanke innan svaren kan ges. Den remissblankett som sänts ut ger inte tillräckligt utrymme för synpunkter och alternativa textförslag.

I motion 85 ger motionärerna tre skäl för en förändring av tidsplanen för behandling av förslagen till kyrkans böcker. Det första är att en omfattande kritik har hörts, framför allt mot bönboken och kyrkohandboken, och motionärerna menar att det, efter de revideringar som föranledas därav, är viktigt att förslagen på nytt får prövas och förankras i församlingarna. Motionärerna anser för det andra att för få församlingar varit involverade i remissarbetet. Fler måste känna delaktighet i processen för att en acceptans av böckerna skall kunna uppnås. Slutligen måste enligt motionärerna ambitionen vara att det skall råda konsensus i Kyrkomötet om de viktigaste delarna i förslagen. Motionärerna menar att den tidsplan som nu gäller inte ger några möjligheter för att dessa behov skall kunna tillfredsställas. Därför vill de se en ny tidsplan, som möjliggör en revidering av förslagen och sedan en ny omfattande remissomgång eller annan form av bred förankring i hela Svenska kyrkan. Detta skulle kräva att behandlingen av ärendet i Kyrkomötet skjuts fram minst ett år, till 2003.

Gunnar Prytz vill med sin motion invända mot Kyrkostyrelsens bedömning att Oskr 1993:501 med OG 1993:501 nu skulle vara slutbehandlad i fråga om framttagandet av kompletterande gudstjänstmusik med enkel, folklig och glad karaktär. Arbetet med förnyelsen av gudstjänstmusiken inleddes med en överläggning mellan handläggare på dåvarande Församlingsnämnden och ett antal kompositörer. Ett stort material med all nyskriven mässmusik har också samlats in. När uppdraget att revidera kyrkans böcker formulerades införlivades frågan om framttagande av kompletterande gudstjänstmusik i detta. Då handboksförlaget inte innehåller någon mässmusik med enkel, folklig och glad karaktär menar motionären att Oskr 1993:501 enligt ovan ej kan anses vara slutbehandlad.

Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motion 2001:107 om kompletterande mässmusik. Yttrandet bifogas (bilaga).

Bakgrund

Remissarbetet

I Svenska kyrkans centralstyrelses skrivelse till Kyrkomötet 1998 (CsSkr 1998:4) beskrivs uppdraget och den ursprungliga tidsplanen för översynen av kyrkans böcker.

Centralstyrelsen utfärdade i mars 1997 vissa direktiv för revision och översyn av de kyrkliga böckerna (CsSkr 1997:3, bilaga 2). Utöver översynsarbetets inriktning behandlades i Centralstyrelsens direktiv också frågor om arbetets organisation och tidsplan. Centralstyrelsen beslutade att det för samordning av arbetet med de olika böckerna skulle finnas en särskild ledningsgrupp. Tidsplanen innebär att förslag skall lämnas till Centralstyrelsen senast till den 15 mars 2000. Efter remissbehandling under tiden 1 april - 1 oktober 2000 skall en skrivelse med slutliga förslag utarbetas och läggas fram för beslut av 2001 års kyrkomöte

Kyrkostyrelsen beslöt vid sitt sammanträden den 17 maj 2000 att förlänga remisstiderna för kyrkans böcker, så att remisstiden för bönboksförslaget sträckte sig till den 1 februari 2001 och remisstiden för handboks- och evangelieboksförslagen till den 1 april 2001. Önskemål om en förlängning av remisstiden hade framförts från flera olika håll med motiveringen att ett sådant beslut skulle öka möjligheterna att genomföra ett seriöst remissarbete. Ett önskemål om ett helt års förlängning var styrelsen dock inte beredd att bifalla med hänvisning till att bearbetningsfasen skulle kunna komma att kräva mycket tid t.ex. med utrymme för ytterligare remisser.

I gudstjänstutskottets betänkande G 2000:1, Herrens bön, behandlas frågan om ytterligare direktiv i remissarbetet. Kyrkomötet beslöt i enlighet med motionärens hemställan att uppdraga åt Kyrkostyrelsen att tillskriva remissförsamlingarna med en anmodan om att i sina yttranden särskilt uppmärksamma Herrens bön i handboks- och bönboksförslagen. Detta tilläggsdirektiv avgick från Kyrkokansliet den 27 november 2000.

Kompletterande mässmusik

Arbetet med kompletterande mässmusik med enkel, folklig och glad karaktär är inte avslutat utan pågår bland annat i form av ett samarbetsprojekt mellan kyrkokansliets verksamhetsområde för församlingslivets utveckling och Stockholms stift. I projektet skall några församlingar utveckla lokalt förankrad mässmusik under en projekttid på fem år. Efter dokumentation och analys kommer materialet att publiceras så att andra församlingar kan få ta del av metoder och modeller för lokalt arbete med att utveckla ny mässmusik.

Tidigare gjordes en kartläggning av tillgängligt nyskrivet mässmaterial för tiden 1980-1996, som samlade in cirka 100 fullständiga mässor. Av dessa har kyrkohandboksgruppen bedömt 25 vara fullt brukbara i ett liturgiskt sammanhang.

Kyrkohandboksgruppen konstaterar i Svenska kyrkans utredningar 2000:3 sidan 63 att genomförandet av Ombudsmötets beslut med anledning av gudstjänstutskottets betänkande OG 1993:501 ingått som en del av gruppens uppdrag. Dock menar man att det, samtidigt som det pågår ett intensivt arbete med nya mässor i olika genrer, inte är rimligt att införliva endast någon av dessa i handboksförslaget. Det finns framför allt två skäl till detta. Det första är att det skulle medföra omfattande upphovsrättsliga kostnader att införa dessa mässor i kyrkohandbokens musikdel. Det andra skälet är att, eftersom dessa mässor har en mycket tydlig lokal förankring, skulle det innebära en stark begränsning av de musikaliska uttrycken att endast välja ut en eller två av de nya mässorna till kyrkohandboken.

Kyrkohandboksgruppen vill i stället uppmuntra det lokala engagemanget:

En stor del av den nyskrivna mässmusiken är framsprungen ur en lokal kontext. Denna liturgiska utveckling, med ökad delaktighet som följd, är mycket positiv. Lokala initiativ bör uppmuntras. ... Det naturliga, som kyrkohandboksgruppen vill uppmuntra, är att det lokala arbetet med att utveckla egen mässmusik fortsätter. Ett sådant arbete stärker både den liturgiska och musikaliska medvetenheten och engagerar många i det som är centrum i kyrkolivet.

Kyrkohandboksförslagets musikdel innehåller till största delen gregoriansk musik, men detta skall enligt handboksgruppen inte uppfattas som ett uttryck för att gruppen önskar att den musiken skall dominera gudstjänstlivet. Däremot menar gruppen att den gamla mässmusiken är den musik som håller samman och bär Svenska kyrkans gudstjänsttradition och därför bör få finnas med i en gemensam kyrkohandbok.

Den kreativa mångfalden behöver dock en utgångspunkt. Kyrkohandbokens musik kan, med den inställningen, få beskriva den musikaliska huvudfråga som är Svenska kyrkans kännetecken.

Då kyrkoordningen ger församlingarna ökade möjligheter att använda annan mässmusik än den som finns i kyrkohandboken menar handboksgruppen det vara orimligt att helt nyskapa en mässerier av glad, folklig och enkel karaktär.

Kyrkohandboksgruppen vill ge fortsatt stöd till lokalt arbete med mässmusik, men inte föra in exempel i kyrkohandboken som kan komma att uppfattas mer normerande än inspirerande.

Fortsatt remissbehandling

Uppdraget att göra en bearbetning av remissvaren har av Kyrkostyrelsen givits till TL Per Olof Nisser, TD Sven Hillert och TK Kristin Molander med ansvar för kyrkohandboken, evangelieboken respektive bönboken. Sammanställningar av remissvaren kommer att presenteras för Kyrkomötet i samband med dess sammanträdessession i september 2001.

Utskottet

Remissarbetet

Utskottet har tagit del av information om de pågående remissammanställningarna och de därav förväntade resultaten och kan konstatera att hemställan i motionerna 27 och 85 inte längre är aktuella. Innehållet i remissvaren medför att det inte kommer att vara möjligt att hålla sig till den tidigare beslutade tidsplanen för remissarbetet.

Ett stort arbete har utförts inom utredningsgrupperna. Det material som finns i förslagen till nya böcker har gett församlingar och enskilda underlag för arbetet med och reflektionen över gudstjänsten.

Utskottet anser det vara mycket viktigt att Kyrkostyrelsen nu, med utgångspunkt i remissutfallet, återvänder till det ursprungliga uppdrag som gavs inför översynen av kyrkans böcker och ser över arbetsformerna inför nästa steg i arbetet. Utskottet ser fram emot att sammanställningar av remissvaren skall presenteras för Kyrkomötet i samband med sammanträdessessionen i september 2001.

Med utgångspunkt i dessa konstateranden bedömer utskottet att motion 2001:27 och motion 2001:85 skall avslås.

Kompletterande mässmusik

Utskottet delar motionärens uppfattning att uppdraget i Oskr 1993:501 med OG 1993:501 Gudstjänsten ej kan anses slutbehandlad i fråga om framtagandet av kompletterande gudstjänstmusik med enkel, folklig och glad karaktär.

Kyrkohandboksgruppen skriver i Svenska kyrkans utredningar 2000:3 att uppgiften ingått som en del i gruppens uppdrag, men att man ej bedömt det vara rimligt att genomföra detta inom gruppens arbete. Utskottet menar därför att om Kyrkostyrelsen godtagit handboksgruppens bedömning borde den ha valt ett annat sätt för att fullgöra uppdraget från Ombudsmötet. En alternativ lösning kunde vara att låta publicera en förteckning över de 25 mässor som handboksgruppen bedömt vara brukbara i liturgiska sammanhang.

Utskottet konstaterar att det ursprungliga uppdraget också innehöll förväntan om en bearbetning av tillståndsförfarandet i samband med användande av nya gudstjänstmaterial.

Hemställan

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer utskottet

1. att Kyrkomötet avslår motion 2001:27 och motion 2001:85
2. att Kyrkomötet med bifall till motion 2001:107 ger kyrkostyrelsen till känna vad som anförts i motionen

Uppsala den 17 maj 2001

På gudstjänstutskottets vägnar

Glenn Håkansson

Lena Bohman

Närvarande: Glenn Håkansson, ordförande, Evy Åberg, Ulla-Britt Emanuelson, Timmy Leijen, Allan Lewin, Martin Cruce, Anders Åkerlund, AnnMarie Nylander, Per-Göran Rosén, Annika Mellgren, Kjell Söderberg, Dag Sandahl, Lars Ekblad, Lena Petersson, Christina Holmgren.

Biskop Jonas Jonson har deltagit i utskottets överläggningar.

Rune Björk och Anna-Lisa Fröjd har med ordförandens tillstånd deltagit i utskottets överläggningar.

Läronämndens yttrande 2001:16y om kompletterande mässmusik

Till Läronämnden har för yttrande överlämnats KMot 2001:107 om kompletterande mässmusik.

Kyrkans liturgi lever alltid i spänningsfältet mellan gammalt och nytt, mellan tradition och förnyelse. Musiken är en integrerad och viktig del av kyrkans liturgiska liv och ett ständigt pågående arbete med musiken i kyrkans gudstjänster förblir angeläget. Frågorna kring hur lovsångens utformning och tonspråk blir tillgängligt för många och också skapar nya möjligheter till delaktighet förblir viktiga, så att inte bara de ord vi använder utan också den musik vi brukar ständigt får förnyas i dialog med traditionen.

Uppsala den 8 maj 2001

På Läronämndens vägnar

KG Hammar

Bo Larsson

Närvarande: Ärkebiskop KG Hammar, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Lind, biskop Lars-Göran Lönnermark, biskop Jonas Jonson, biskop Christina Odenberg, biskop Lars Eckerdal, biskop Bengt Wadensjö*, biskop Karl-Johan Tyrberg, biskop Rune Backlund*, biskop Björn Fjärstedt, biskop Caroline Krook, Astrid Andersson Wretmark, Curt Forsbring, Edgar Almén, Fredrik Lindström, Björn Skogar, Anna-Lena Weberup.

*Ej närvarande vid betänkandets slutjustering.